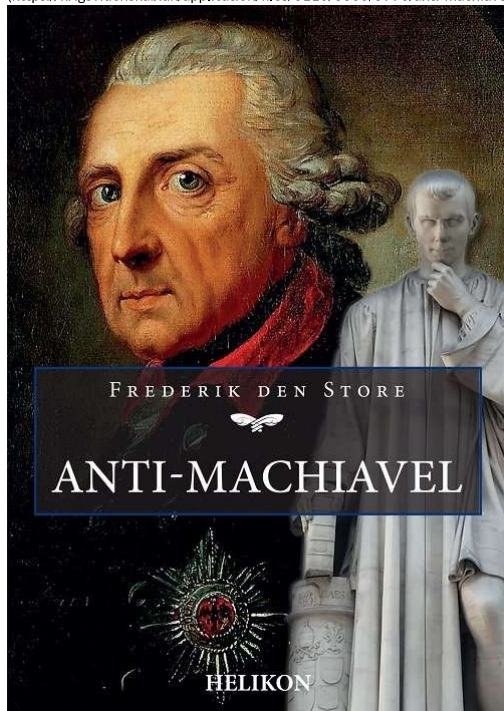

Anti-Machiavel

(<https://krigsvidenskab.dk/application/files/3116/6030/5998/anti-machiavel-billede.jpeg>)

(<https://krigsvidenskab.dk/application/files/3116/6030/5998/anti-machiavel-billede.jpeg>)

()

Titel: Anti-Machiavel.

Forfatter: Frederik den Store.

Antal sider: 150 sider.

Forlag: Helikon.

Udgivelsesår: 2022.

Vejl. pris: kr. 198,-

Oversat af: Fritz Wolder.

Anmelder: Claus E. Andersen.

Bedømmelse: 5 faner.

Frederik den Store (1712–1786) blev konge af Prøjsen i 1740, hvor han arvede en slagkraftig og effektiv hær fra sin far – også kaldet soldaterkongen. Det skulle i den efterfølgende periode vise sig, at han forstod at bruge den til at gøre det indtil da ubetydende Prøjsen til en stormagt i det Europæiske hus. Krig er jo som bekendt politik ført med andre midler, og Frederik den Store blev suveræn til at føre krig. Men før Frederik blev konge havde han, som kronprins, ambitioner om et liv fyldt med kunst, filosofi og musik og store tanker om, hvordan han selv ville regere som konge. Langt hen ad vejen i åbenlys modsætning til sin egen far. Han knyttede bl.a. forbindelse til oplysningsfilosoffen Voltaire; og sikkert her hos ham er han blevet inspireret til at skrive det foreliggende lille skrift, som er et modskrift rettet mod Niccolò Machiavellis "Fyrsten". Heri opregner han de mange dyder, som han mener, at en kommende regent (ham selv) bør have for at kunne regere, og det bringer ham tilsyneladende i modsætning til Machiavelli selv, som han i et brev til Voltaire betegner som en "forægtelig skurk" og æreløs (side 10).

Mange har i eftertiden været fascineret af den uoverensstemmelse, der skulle blive mellem det idealistiske skrift rettet mod Machiavelli og den senere magtpolitiker Frederik den Store. Der findes næppe nogen beskrivelse af Frederik den Store, hvor det lille skrift derfor ikke omtales. Nu foreligger skriftet, som oprindeligt blev forfattet på fransk, for første gang for læseren i dansk oversættelse. Frederik den Store har imidlertid, som så mange i hans samtid, kun været fikseret på Machiavellis mest berømte skrift "Fyrsten" og ikke været klar over, at Machiavellis forfatterskab var langt mere omfattende end blot det lille fyrsteskrift. Havde han kendt Machiavellis øvrige forfatterskab, havde hans vurdering af Machiavelli muligvis – men ikke sikkert – været noget mere nuanceret. Men for ham var Machiavelli "Fyrsten", og "Fyrsten" var Machiavelli. I øvrigt læste han, kan man så konstatere, Machiavellis "Fyrsten", som fanden læser biblen.

Oversætteren Fritz Wolder beskriver ganske rigtigt Frederik den Stores interesse for og beskæftigelse med Machiavelli på denne måde: "Der er således ikke tale om nogen 'gendrivelse' af Machiavelli, men om et filosofisk-moralsk bekendelsesskrift, hvori den unge kronprins fremlægger sine egne idealforestillinger om den gode oplyste, humane, retfærdige osv. fyrste" (side 12).

Den kendte prøjsiske krigsteoretiker Carl von Clausewitz beskæftigede sig gennem hele sin officerstilværelse indgående med Frederik den Store. Den lille Carl var 6 år, da Frederik den Store døde, men hans far havde gjort tjeneste i kongens hær som løjtnant, og mange af farens soldaterkammerater kom jævnligt i det clausewitzianske hjem i Burg. Så der er ingen tvivl om, at Frederik den Store allerede har fyldt en del i Carls opvækst.

Frederik den Stores indflydelse på Carl von Clausewitzs liv skulle imidlertid også præge hans voksentilværelse som officer. I 1806 gik Clausewitz i krig med den prøjsiske hær, som udpræget var et produkt af Frederik den Stores tid, kommanderet af generaler, som havde været officerer under Frederik den Store. Krigen var rettet mod Frankrig og især Napoleon og i dobbeltslaget ved Jena og Auerstedt smuldrede den tilsyneladende formidable og uovervindelige prøjsiske hær, der slet ikke var gearet til en dynamisk krig, som den Napoleon kunne praktisere. Det forsmædelige nederlag, som Clausewitz oplevede som aktiv officer, skulle komme til at præge og inspirere ham i resten af hans levetid.

Som voksen og som uddannet officer interesserede Clausewitz sig særligt for Frederik den Stores militære kampanjer, som han studerede i dybden, og han nævnte utallige gange Frederik den Store og dennes militære kampanjer i sit hovedværk om krig ("Vom Kriege"), men Clausewitz havde lært lektien. Man skal ikke kæmpe nutidens krige med gårsdagens hær og doktrin. I den danske oversættelse af "Om Krig" er der henvist til Frederik den Store hele 85 gange. Desuden viede Clausewitz et helt afsnit om Frederik den Stores militære kampanjer i tiende bind af værket "Hinterlassene Werke", hvor de sidste syv bind lidt overmodigt kan kaldes et krigshistorisk studie og tillæg til "Om Krigen", som udgjorde de første tre bind af de efterladte værker. I "tillægget" nedfældede Clausewitz alle de krigshistoriske erfaringer, han havde gjort sig i fm. studiet af krigsføringen (Afsnittet i tiende bind kaldte han: "Die Feldzüge Friedrich des Großen von 1741-1762", 1. oplag, Dümmler 1837, side 31-254, og dette afsnit fyldte størsteparten af bindet). Desuden anvendte Clausewitz i stort omfang krigshistoriske eksempler fra Frederik den Stores felttog i sin undervisning af den prøjsiske kronprins (den senere kong Friedrich Wilhelm IV) i perioden 1810-12 ("Vom Kriege" Dümmler 19. oplag 1981/1990, side 1041 ff.)

Clausewitz havde imidlertid også læst Machiavelli og i modsætning til kong Frederik den Store ikke kun udelukkende det mest kendte værk: "Fyrsten". Clausewitz var til forskel fra den unge Frederik den Store begejstret for Machiavellis forfatterskab, og han var vel nok i særlig grad tiltrukket af Machiavellis realpolitiske tankegang, som han i modsætning til Frederik den Store langt hen ad vejen kunne nikke bifaldende til. Clausewitz skrev derfor bl.a. om Machiavelli: "Kein Buch in der Welt ist dem Politiker notwendiger, als der Machiavel; die, welche einen Abscheu vor seinen Grundsätzen affektieren, sind eine Art Petit-Maitres." (Rothfels 1922, side 63). Betegnelsen Petit-Maitres var uden tvivl en hentydning til Frederik den Store og hans ungdommelige forsøg udi filosofien.

Den begejstring Clausewitz havde for Frederik den Stores evner som feltherre, kunne han ikke finde i kongens forsøg på filosofisk at kommentere Machiavelli. Han uddybede sin bedømmelse af Frederik den Stores Anti-Machiavel således: "Friedrich II., der an dem Machiavel seine schriftstellerischen Fähigkeiten hat zeigen und üben wollen, hat den Antimachiavel in jungen Jahren geschrieben und der ganze Aufsatz, der schon 1740 schon gedruckt war, trägt recht das Gepräge eines jungen Akademikers, der sich freut, zum ersten Male in einem Dozenten-ton schreiben zu können. Friedrich II. war in seiner auswärtigen Politik der sorgsamste Schüler Machiavels und wenn er in der Folge seinen Antimachiavel nicht ganz zu unterdrücken gesucht hat, so war das eben eine machiavellistische Feinheit; und Voltaire hat es sehr gut gesagt: Il a craché dessus pour en dégouter les autres." (Rothfels 1922, side 63-64). Meget mere præcist kan det i virkeligheden, ikke udtrykkes.

Frederik den Store var i Clausewitzs øjne inspirationen til tankerne i "Om Krigen" bl.a. overvejelserne om den begrænsede krigsførelse, og Clausewitz kunne i andre sammenhænge ikke undlade at kommentere kongens stærkt realpolitiske adfærd, som ironisk nok kunne være taget direkte ud af Machiavellis "Fyrsten". Det var Voltaire, som fik udgivet den kommende prøjsiske konges bog i Haag i 1740, og det fortælles, at Frederik forgæves søgte at forhindre udgivelsen. Måske har han alligevel anet, at udgivelsen på sigt ville vise sig at være kontroversiel.

Oversætteren Fritz Wolder, som har stået for udgivelsen af foreliggende bog, har indledningsvis i bogen givet en fremragende indføring i overvejelserne omkring Frederik den Store og grundene til, at han i sin ungdom forfattede sin Antimachiavel. Det er en indføring, der er stærkt læseværdig, og som man kun kan blive klogere af.

Det vil nok være gavnligt at have læst Niccolò Machiavellis bog "Fyrsten", inden man giver sig i kast med Frederik den Stores bog. Men med denne bog er reolen med bøger om Machiavelli blevet en smule mere komplet, og så får man ovenikøbet genopfrisket historien om krigerkongen Frederik den Store.

Claus Eskild Andersen Major, cand.phil.

Bogen gives fem faner.

